

Souhrně tak lze konstatovat, že *Prezidenti rozdělené Ameriky* od Martina Kováře jsou velmi zdařilým příspěvkem k americkým politickým dějinám 20. století. Kniha na první pohled zaujme kvalitním provedením a vkusnou grafickou úpravou. Čtenáře se následně pokouší nalákat provokativními otázkami na obálce. Na většinu z nich nalezneme čtenář po přečtení knihy odpovědi, byť ne vždy jsou tyto náležitě obsáhlé a jdou do dostatečné hloubky. Zdá se, že knize by prospěl větší rozsah (klidně dvojnásobný), aby mohl autor některá svá tvrzení blíže dovysvětlit. Zejména kapitola o Johnu F. Kennedym poněkud „klouže po povrchu“, zatímco tento výrazný prezident by si zcela jistě zasloužil větší prostor, zejména v kontextu toho, že se Kovář pokouší o poněkud jiný pohled na některé skutečnosti. Právě v originalitě pohledu tkví asi největší přínos recenzované práce. Autor svoji konzervativní orientaci nijak nezastírá, což je bezesporu dobře. V době, kdy tak americké historiografii vévodí liberální (levicový, chceme-li) pohled na věc, má český čtenář možnost seznámit se i s názorem z tzv. „druhého břehu“. A to vše navíc v češtině a od domácího autora.

Petr Khás

Pavel HRNČIŘÍK, *Bitva u Nördlingenu 5. a 6. 9. 1634* (=edice Útrapy a hrůzy třicetileté války 7), České Budějovice: Veduta 2020, 96 s.

V záplavě jubilejních publikací, pořadů a výstav o bělohorské bitvě by neměla čtenáři se zájmem o třicetiletou válku uniknout drobná publikace českobudějovického nakladatelství o bojích u Nördlingenu začátkem září 1634, která byla počtem zúčastněných nepoměrně větší a co do následků neméně fatální než proslulý střet na okraji Prahy. Švédská porážka na svazích Albuchu spojeným císařsko-bavorsko-španělským vojskem pod velením císařova syna (budoucího Ferdinanda III.) a bratra španělského krále (kardinála infanta Fernanda) totiž přinesla dočasný útlum švédského postupu v Německu, navíc saského kurfiřta, a potažmo braniborského, přiměla k uzavření pražského míru, na což musela reagovat Francie otevřeným vstupem do války na straně jejích severských spojenců. Náležitou pozornost si bitva vysloužila již v 19. století, kdy dokonce vyvolala svár o historický výklad. Autor, Pavel Hrnčičík, je na poli nördlingenského bádání již zkušeným badatelem, o čemž svědčí jeho rozsáhlá, v Německu publikovaná kniha k dané problematice, sepsaná ve spolupráci s Peterem Engerisserem. Pokud bychom se však domnívali, že předkládaná drobná česká publikace je jejím pouhým výtahem, mýlili bychom se. Hrnčičík zde přichází jak s novými poznatky, tak s novými tématy. A pokouší se také interpretovat dosud málo využitě prameny španělské a italské provenience.

Svůj výklad začíná předchozími událostmi roku 1634 od zavraždění Albrechta z Valdštejna v Chebu přes letní boje o Řezno, které švédská posádka nedokázala uhájit. Navnaděná císařská armáda poté zamířila na západ, směrem na Württembersko, v cestě jí však stálo říšské město Nördlingen sympatizující coby protestantská komunita se Švédy. Když se k arcivévodovi a k Bavorům přidalo ještě španělské vojsko přesunující se právě z Itálie do Nizozemí, disponovala katolická armáda více než 40.000 muži a obléhané město se ocitlo na pokraji kapitulace. Na pomoc mu spěchali švédští generálové Horn a Bernard Sasko-Výmarský, početně ale výrazně slabší. Doufali ve smělost svého útoku a v moment překvapení. První střet proběhl již 5. září a měl podobu jezdecké šarvátky u Ederheimu, v níž švédské oddíly zvítězily a obsadily několik nördlingenských výšin. Poté se soustředily na Španěly obsazený zalesněný vrch Heselberg, kde boje probíhaly až do půlnoci a útočící Švédové znovu uspěli. Rozhodnout se ovšem mělo na výšině Albuch, kterou Španělé posílili a narychlo opevnili. Hrnčířík zde vyzdvihuje zvláště úlohu italského fortifikačního inženýra ve španělských službách, jenž dokázal v krátkém čase a náročném terénu zajistit katolické armádě velmi kvalitní obranná postavení. Posily sem od Ferdinanda a Fernanda, resp. jejich pravých rukou, generálů Matyáše Gallase a vévody Leganése, proudily celou noc.

Boj o Albuch začal prvním švédským útokem hned za rozbřesku 6. září. Ten byl sice odražen, ale další vzápětí následovaly v severní části návrší, kde Švédové pozice svých protivníků atakovali velmi prudce. Elitní italské pěchotě se přesto podařilo přejít do protiútoků a proniknout do švédských pozic na Heselbergu. Tím započal obrat daný narůstající převahou katolických spojenců, kteří na bojiště přiváděli stále nové a nové oddíly. Přes tuhý švédský odpor se smyčka kolem Heselbergu utahovala, jezdecký protiútok se Severanům nezdařil. Kolem poledne Horn s Bernardem Sasko-Výmarským pochopili neodvratnost porážky a chtěli se pokusit o organizovaný ústup. Jenže ani ten se nepovedl, Horn při něm byl zajat a zraněný vévoda stěží uprchl. Pak už následoval chaotický úprk i jejich vojáků, nemilosrdně masakrovaných kavalerií vítězů. Švédské ztráty Hrnčířík odhaduje na 8000 padlých mužů, pět desítek děl, bezpočet koní a vozů, celého trénu. Naproti tomu katoličtí spojenci ztratili jen kolem 1200 vojáků. O pouhý den později se říšské město Nördlingen vzdalo, o dalších důsledcích již autor pojednává jen zcela stručně. Švédský neúspěch přičítá především dvěma faktorům – jednak riziku útoku na silnějšího protivníka v dobrém postavení, jednak vysoké kvalitě a zkušenosti zúčastněných jednotek jejich rivalů.

Zbývá část publikace patří třem exkurzům. První z nich je o vojácích z českých zemí, kteří u Nördlingenu bojovali. Hrnčířík tak na scénu kromě Bartoloměje ze Žerotína přivádí i dalšího exulanta, Jana Jakuba Thurna, synovce někdejšího „arcirebela“ Jindřicha Matyáše Thurna. Oba mladí šlechtici byli ve

švédském vojsku plukovníky a Thurn si vedl mimořádně srdnatě, až do vyčerpání svého pluku. Později bojoval pod Janem Banérem, ale po roztržce s ním švédské prapory opustil a vrátil se pod ně zase ve chvíli, kdy Banéra v čele armády nahradil Lennart Torstensson. Na císařské straně Hrnčířík vyzdvihuje plukovníka Jana Karla Příchovského z Příchovic, nejen vojáka, ale i úspěšného úředníka (mj. hejtmana Pražského hradu). Druhý exkurz se věnuje rozmístění a formacím obou stran, přičemž autor upozorňuje na nekorektní používání termínu tercio pro španělské šikování – šlo totiž o samotný pluk, zatímco pro řazení jsou vhodnější pojmy jako escuadron nebo batallón. Ohrazuje se také proti klíší o neohrabanosti a zaostalosti španělského šikování. Třetí exkurz patří v duchu bojištní archeologie fragmentům polních opevnění na Albuchu. Jsou dodnes patrné, i když autor našel již jen dvě ze tří šancí. Ty si přitom pozorně oko může prohlédnout i na běžně dostupných leteckých mapách na internetu – pokud ví, kde hledat.

Ocenění zaslouží obrazové přílohy, množství černobílých a několik barevných snímků, stejně jako grafické rozfázování průběhu bitvy. Nechybí tu kupříkladu Snayersův obraz bitvy u Nördlingenu, ani Gallasův portrét z frýdlantského zámku, v jehož pozadí je také výjev z nördlingenské bitvy. Konec konců, šlo o Gallasův životní úspěch. Na závěr je připojen poznámkový aparát, výběr ze základní literatury, rejstřík a krátké anglické summary. Kniha je přes čistě militární téma psána čtivě a českému zájemci, který se ještě neseznámil s obsáhlejší německou verzí, jistě přinese řadu nových a nosných poznatků o jedné z nejvýznamnějších bitev třicetileté války.

Jan Kilián

Kateřina VALENTOVÁ-BOBKOVÁ – Jarmila HLAVÁČKOVÁ – Hedvika KUCHAROVÁ (red.), *Knihovna jezuitské koleje v Telči. Katalog výstavy, Praha 2020, 171 s.*

Publikace, která je jedním z dílčích výstupů pětiletého meziinstitucionálního projektu NAKI II „Telč a jezuité. Řád a jeho mecenáši“ (2016–2020), byla primárně vydána jako kritický katalog k letošní stejnojmenné výstavě v novoříšské kanonii premonstrátů. Vlastní katalog vystavovaných artefaktů představuje jen část obsahu publikace (s. 79–133), zbylé místo je věnováno sedmi drobným studiím a – pochopitelně – nezbytným doplňkům typu seznamu pramenů či rejstříků.

Autoři studií pocházejí minimálně ze dvou prostředí, jejichž prostoupení se zdá být jednou z progresivních cest k uchopení minulosti zdejších řeholních knihoven. Jedná se jednak o vědce ryze humanitního zaměření – k nimž patří zkušená badatelka v oblasti monastických studií K. Valentová-Bobková